

JALKAUTUVAN SOSIAALIOHJAUKSEN TOIMINTAMALLI VANTAAN YLÄKOULUILLE

Katri Krigsholm

Opinnäytetyö 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Syrjäytymisvaarassa olevien terveyden ja hyvinvoinnin edistämien

Sosionomi (YAMK)

TIIVISTELMÄ

Krigsholm, Katri. Jalkautuvan sosiaaliohjauksen toimintamalli Vantaan yläkouluille. Porvoo. 36 s. 3 liitettä. Diakonia ammattikorkeakoulu, Syrjäytymisvaarassa olevien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, sosionomi (YAMK).

Vantaalla on tällä hetkellä suuri huoli koulupudokkaista ja siitä, miten tilannetta voitaisiin ennaltaehkäistä. Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisevää toimintaa pyritään kehittämään tällä hetkellä aktiivisesti Vantaalla. Työskentelyn painopistettä pitäisi saada siirrettyä ennaltaehkäisevämmäksi. Tarkastelin opinnäytetyössäni syrjäytymisvaarassa olevien nuorten palveluita peruskoulun yläluokilla. Käytäntö on osoittanut, että kouluissa tarvitaan yhä enemmän sosiaalityön osaamista syrjäytymistä ennaltaehkäisevässä työskentelyssä. Yhä useampi peruskoulua käyvä nuori on vaarassa eri syistä keskeyttää opintonsa yläasteen aikana. Tutkimusaineisto on kerätty teemahaastatteluilla seitsemältä ammattilaiselta, jotka työskentelevät syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa. Tutkimustulokset on analysoitu sisällön analyysillä teemoittelua apuna käyttäen.

Opinnäytetyössä kartoitetaan ja pohditaan sosiaaliohjaajan roolia peruskoulun yläluokilla ennaltaehkäisevänä toimijana. Työn tarkoituksena on luoda moniammatillisen yhteistyön työskentelykulttuurin mahdollisuuksia yläkouluille Vantaalla. Uutta näkökulmaa kaivataan nyt myös koulun sosiaalityössä uuden oppilashuoltolain myötä. Tämä muutos on saanut miettimään jalkautuvan työskentelymallin kehittämistä yläkouluille Vantaalla. Koulussa toimiva palveluohjaaja antaisi koulun muun oppilashuollon henkilökunnalle enemmän aikaa paneutua heidän omiin asiakkaisiinsa sekä mahdollisuuden kehittää ryhmämuotoista ennaltaehkäisevää toimintaa koulun arkeen.

Teoriapohjani pohjautuu sosiaalipedagogiseen viitekehykseen. Keskeiset käsitteet työssäni ovat sosiaaliohjaus koulussa, varhainen puuttuminen sekä koulu yhteisönä.

ABSTRACT

Krigsholm Katri, Social counselling in secondary school in Vantaa. 36p. 3 appendices. Language: Finnish. Diaconia University of Applied Sciences. Master's Degree in Promotion of Health and Wellbeing of People at Risk of Marginalization.

Vantaa, Finland is greatly concerned about the school dropouts and how the situation could be prevented. Preventive work has been actively developed in Vantaa. Working methods should be developed towards a more preventive way. In this thesis services of the young at the risk of exclusion in secondary schools in Vantaa were observed. Practice has shown that schools need more and more knowledge of social exclusion in preventive work. The young students are at risk for various reasons of interrupting their studies during the secondary school.

This thesis is a qualitative study. The research material was collected by theme interviews and survey results have been analyzed. The theory is based on the social pedagogical framework. This thesis identifies and discusses the role of the social councillor in secondary schools as a preventative actor. The aim is to create a working culture for multi-professional co-operation opportunities for secondary schools in Vantaa. A social councillor would give more time for the school's student welfare personnel staff to focus on their own customers, as well as the opportunity to develop preventive work.

Keywords: social control in school, early intervention, school community

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 SOSIAALIOHJAUS.....	7
2.1 Sosiaaliohjaus koulussa	9
2.2 Sosiaalipedagogiikka peruskoulussa.....	10
2.3 Sosiaaliohjaus keskeisissä säädöksissä Vantaalla.....	11
2.4 Jalkautuva työmalli sosiaaliohjaajan työmenetelmänä.....	12
3 YLÄKOULU	14
3.1 Koulu yhteisönä.....	14
3.2 Oppilashuolto hyvinvointia tukevana toimintana	15
3.3 Yläkouluikäinen nuori	17
4 AINEISTON KERUU JA ANALYYSI.....	19
4.1 Tutkimuksen toteutus	19
4.2 Aineiston keruu sekä tutkimuseettinen kysymyksenasettelu.....	20
4.3 Tutkimuksen analysointi	22
5 TUTKIMUSTULOKSET.....	24
5.1 Sosiaaliohjaajan ydinosaaminen	24
5.2 Sosiaaliohjaajan osaamisen hyödyntäminen	26
6 POHDINTA	28
LÄHTEET	30

LIITE1 Teemahaastattelun runko

LIITE2 Aineiston koonti

LIITE3 Osallistujan suostumus

1 JOHDANTO

Suomessa on yleisesti tällä hetkellä suuri huoli koulupudokkaista ja siitä, miten tilannetta voitaisiin ennaltaehkäistä. Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisevää toimintaa pyritään kehittämään aktiivisesti. Nykyään sosiaaliohjauksen resurssit Vantaalla kohdentuvat ainoastaan vaativan erityisen tuen piirissä oleviin oppilaisiin, mikä muovaa työskentelyä enemmänkin korjaavaksi kuin ennaltaehkäiseväksi toiminnaksi. Työskentelyn painopistettä pitäisi saada siirrettyä ennaltaehkäisevämmäksi. Sosiaaliohjausta on kehitetty Vantaalla noin yhdeksän vuoden ajan, koulussa toimivien sosiaaliohjaajien toimesta. Itse olen toiminut Vantaalla sosiaaliohjaajana yläkoulussa koko tämän ajan kehittäen työnkuvaa. Sosiaaliohjaajat toimivat Paja- ja etappiluokilla. Pajaopetus on tarkoitettu perusopetuksen päättövaiheessa olevalle nuorelle, joka tarvitsee vahvaa erityistä tukea, koulunkäyntiin liittyvät ongelmat ovat kasautuneet ja huolena on koulupudokkuus. Pajaopiskelun tavoitteena on kiinnittyminen koulunkäyntiin, päättötodistuksen saaminen ja toisen asteen opintoihin sijoittuminen. Etappi on vahvaa ja monipuolista tukea antava opetusmuoto, joka on tarkoitettu alakoulun 1-6-luokkien oppilaille. Etappi toimii arvioivana ja kuntouttavana välivaiheena niille oppilaille, joilla käyttäytymis- ja tunne-elämän vaikeudet hankaloittavat tai estävät koulunkäyntiä omassa koulussa.

Tarkastelin opinnäytetyössäni syrjäytymisvaarassa olevien nuorten palveluita peruskoulun yläluokilla. Käytäntö on osoittanut, että kouluissa tarvitaan yhä enemmän sosiaalityön osaamista syrjäytymistä ennaltaehkäisevässä työskentelyssä. Yhä useampi peruskoulua käyvä nuori on vaarassa eri syistä keskeyttää opintonsa yläasteen aikana. Syitä keskeytyksille on paljon. Oppilaiden haasteet heidän elämässään näkyvät koulupolun rikkonaisuutena, massiivisina poissaoloina sekä mielenterveys- ja päihdeongelmina.

Opinnäytetyössä kartoitetaan ja pohditaan sosiaaliohjaajan roolia peruskoulun yläluokilla ennaltaehkäisevänä toimijana yhteistyössä työelämänedustajan

kanssa. Tavoitteena on selvittää työparityöskentelyn mahdollisuuksia peruskou-
lussa toimivien eri ammattien edustajien kanssa ja luoda moniammatillisen yh-
teistyön työskentelykulttuurin mahdollisuuksia yläkouluille Vantaalla.

2 SOSIAALIOHJAUS

Sosiaaliohjauksen teoreettiset pääsuuntaukset ovat psykososiaalinen työ ja sosiaalipedagoginen työ. Sosiaaliohjaus on osa sosionomin ammatillista osaamista. Siinä yhdistyy asiakastyön hallitseminen eli kyky tukea ja ohjata tavoitteellisesti erilaisia asiakkaita ja asiakasryhmiä, sekä palvelujärjestelmäosaaminen. Sosiaaliohjaus määritellään sosiaalipalveluksi. Sosiaaliohjaus pitää sisällään yksilöllisesti räätälöityä neuvontaa sekä ohjausta. Toiminta tähtää toimintakyvyn ylläpitämiseen ja edistämiseen. Sosiaaliohjaus keskittyy ohjaus- ja kasvatustyöhön sekä hoiva- ja huolenpitytyöhön. Käytännössä tämä tarkoittaa, että työntekijän tulee omata valmiudet arvioida erilaisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden palvelutarpeita ja hallita ohjauksen sekä ennaltaehkäisevän työn lähtökohdat ja menetelmät. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011, 2–8, 107; Helminen 2013, 117–140.)

Sosiaaliohjaus voidaan määritellä monella eri tavalla. Yksilökohtainen palveluohjaus on prosessi, jossa jäsennetään asiakkaan voimavaroja ja palvelutarpeita. Tarpeisiin etsitään parhaiten vastaavia palveluja ja tukimuotoja. Työskentely tehdään useasti myös eri tasoilla kuten yksilö-, ryhmä- tai yhteiskunnan tasolla. Sosiaaliohjausta suunniteltaessa tulee ottaa huomioon asiakkaan omat voimavarat ja palvelutarpeet. Työskentelyssä on tärkeää muistaa asiakaslähtöinen ja asiakkaan etua korostava työtapa sekä asiakkaan itsenäisyyden tukeminen. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka, Saarnio 2009, 80–82.; Helminen 2013, 117–140.)

Tärkeä osa sosiaaliohjausta on neuvonta ja ohjaus, joiden avulla asiakkaalle välitetään tieto hänelle kuuluvista etuuksista ja palveluista. Palveluohjaus ja neuvonta ovat keskeinen osa sosiaaliohjaajan työnkuvaa. Suomessa sosiaali- ja terveyspalvelut on jaettu vastuualueisiin, jotka vaihtelevat osittain rakenteellisten uudistuksien ja kuntakohtaisten erojen myötä, mutta myös päällekkäiset asiakkuudet vaikuttavat palvelujen ensisijaisuuteen. Asiakkaan on lähes mahdotonta aina tietää, mistä apua tulisi milloinkin hakea ja minkälaisia vaihtoehtoja hänellä on. (Helminen 2013, 117–140.)

Sosiaalihuoltolaissa (1982) painottuvat sosiaalityön näkökulmasta sosiaalinen kuntoutus, palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelmien tekeminen ja monialainen yhteistyö. Kunnan on huolehdittava sen asukkaille ohjausta ja neuvontaa, joka tukee heidän selviytymistään arjessa. Asiakkaalla on oikeus saada selvitys omaan tilanteeseensa liittyvistä velvollisuuksista ja oikeuksista. Palvelusuunnitelma tehdään yhteistyössä asiakkaan kanssa, jotta osallisuus ja itsemääräämisoikeus toteutuvat. Sosiaalialan ammattihenkilön on siis kattavasti tunnettava palvelujärjestelmä sekä omattava taidot toimia vuorovaikutussuhteessa asiakkaan kanssa. (Helminen 2013, 117-140.)

Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on asiakkaan sosiaalisen toimintakyvyn parantuminen ja osallisuuden lisääminen. Tässä yhteydessä tarkoitan sosiaalisella kuntoutuksella yhtä kuntoutuksen osa-alueista, vaikka käsitettä voikin tarkastella myös kuntoutuksen kattokäsitteenä. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 22.) Kouluikäisen nuoren tarve sosiaaliselle kuntoutukselle voi olla seurausta sosiaalisesta syrjäytymisestä esimerkiksi kiusaamisen, vaikean perhetilanteen tai lapsen luonteeseen liittyvien ominaisuuksien vuoksi. Nuoren sosiaalisessa kuntoutuksessa voivat olla mukana muun muassa terveydenhuolto, sosiaalitoimi ja opetushallinto. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 56, 148–150.)

Varhainen puuttuminen voidaan nähdä prosessina, jossa havaittuun ongelmaan pyritään vaikuttamaan mahdollisimman nopeasti, jotta ongelmien kärjistyminen ja kasaantuminen voitaisiin välttää (Huhtanen 2007, 28–29). Käytännöt ylittävät usein hallintoalat ja pyrkivät yhdistämään eri sektorien toimijat toisiinsa. Nuorten kohdalla tämä voi tarkoittaa esimerkiksi koulujen, kaupungin sosiaali- ja nuorisotoimen, sekä nuorisojärjestöjen yhteistyötä. (Satka 2011, 65.) Varhainen puuttuminen on tapa turvata lasten ja nuorten kasvua ongelmia ehkäisevällä interventiolla (Satka 2011, 61–63.) Kinnunen (2011) kuvasi väitöskirjassaan omat suosituksensa mielenterveyden edistämistyöhön. Hän jakoi ne eri alakohtiin, näistä poimin mielestäni tärkeimmät ja eniten oman työskentelyni kannalta vaikuttavat asiasisällöt. Kinnunen korostaa ensimmäisenä huomioon jo olemassa olevan mielenterveyden ja sen tukemisen tärkeyden, jolloin työn lähtökohtana tulee olla nuoren oma persoona ja omia ennakoasenteita tulee varoa, päihteettömyyteen tulee kannustaa nuoria vaikkakaan päihteet sinänsä eivät itsessään välttämättä

aiheuta mielenterveyden ongelmia, vaan nuoret yrittävät peittää niillä tunteita joita ei haluta käsitellä. Kinnusen mukaan aikaisemmat tutkimukset ovat tuoneet esille samansuuntaisia asioita: nuorten osallisuus, yhdessä suunnittelu ja tekeminen ovat mielenterveyttä tukevia tekijöitä. Hän perään kuuluttaa koulujen osallisuutta nuorten ja tunteiden ilmaisua tukevaan toimintaan. Koulussa tulisi olla mahdollisuus nuorten yhteiseen keskusteluun, asioiden pohtimiseen ja ajatteluun sekä tunteiden ilmaisuun. Johtopäätösten mukaan perheellä on suuri merkitys nuoren kehitykseen ja mielenterveyteen. Työntekijöiden tulisi suunnata resursseja myös vanhempien ohjaamiseen ja tukemiseen kasvatustehtävässä.

2.1 Sosiaaliohjaus koulussa

Sosiaaliohjausta kouluissa on tutkittu vähän. Tämä johtunee siitä, että sosiaaliohjauksen mallia ei ole peruskouluissa. Vakiintunutta mallia sosiaaliohjaukselle ei ole, eikä työnkuva ole samanlainen kaikissa kouluissa. Monissa kunnissa on erilaisilla nimikkeillä toimivia sosionomeja, jotka toimivat syrjäytymistä ennaltaehkäisevästi. Viimevuosina on tehty useampiakin ammattikorkeakoulu sekä ylemmän ammattikorkeakoulun tasoisia opinnäytetöitä sosiaaliohjauksesta peruskouluissa. Opinnäytetyöt ovat olleet erilaisia toimintatutkimuksia tai kehittämishankkeita yksittäisiin kouluihin ympäri Suomea. Sosiaalipedagogisen syrjäytymistä ennaltaehkäisevän työn merkitys on kasvanut 2000-luvulla. Urban II hanke vuosina 2001–2007 tuotti ammattikorkeakoulu Stadian Koulua ja elämää varten 1 ja 2 hankkeen. Hanke toimi Myllypuron ylä- ja ala-asteen kouluissa sekä Keinutien ala-asteella. Hanke tuotti monia hyviä sosiaalipedagogisia menetelmiä kouluihin. Hankkeet eivät saaneet jatkoa ja näin ollen sosionomeja ei vakiinnutettu koulun henkilöstöön. Hankkeella oli myönteisiä vaikutuksia koulun arkeen, nivelvaiheisiin, syrjäytymisen ehkäisemiseen, oppilaiden kohtaamiseen sekä matalan kynnyksen avun tarjoamiseen. Hankkeeseen on tehty useita sosionomi amk opinnäytetöitä. (Broman, Sorjonen, Aronen, Reunanen, Eklund 2011, 24.)

Oma opinnäytetyöni sai vaikutteita Koulua elämää varten 1 ja 2 -hankkeen sisältämistä hyvistä käytänteistä, joita toteutin myös itse hankkeessa työskennellessäni. Hankkeiden lähtökohtana oli sosiaalipedagogisen työtteen kehittäminen

peruskoulussa. (Rautiainen 2005, 11.) Tarkoituksena on syventää ja strukturoida sosiaaliohjaajan roolia ja työnkuvaa yhteisen hyvinvointiryhmän aktiivisena jäsenenä. Sosiaaliohjaajan työn keskeinen lähtökohta on tiimityömäinen työskentelymalli, jossa eri alojen ammattilaiset toimivat yhteisen asian tai asiakkaan edun mukaisesti. Asiakasprosessiin liittyy myös yhteisö ja sitä kautta prosessiin kootaan eri sektoreiden viranomaisverkostot sekä asiakkaan oma lähiyhteisö ja sen voimavarat. Tämä on erittäin hyvä lähtökohta ajatellen koulussa tehtävää sosiaaliohjausta sekä sosiaalista kuntoutusta. Sosiaaliohjaajan ammattiosaaminen auttaa hankalien oppilastilanteiden purkamisessa. Sosiaaliohjaajan rooli on tuoda sosiaalipedagoginen työote ja osaaminen työtiimiin sekä asiakkaalle ja hänen perheelleen. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka, Saarnio 2009, 86.) Vantaalla sosiaaliohjaajan työnkuvaa kouluissa on kehitetty noin yhdeksän vuoden ajan. Sosiaaliohjaajat Vantaan kaupungissa toimivat vaativan erityisen tuen piirissä olevien lasten ja nuorten kanssa Etappi- (ala-aste) ja Pajaluokkien yhteydessä. Työnkuvia on kehitetty ja mallinnettu eri työpisteissä paljon, jokaisen sosiaaliohjaajan omien vahvuuksien mukaan.

2.2 Sosiaalipedagogiikka peruskoulussa

Sosiaalipedagogiikka ohjautuu ihmisen arjesta ja ihmisen suhteesta yhteiskuntaan. Peruskysymys sosiaalipedagogiassa on sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisy pedagogisilla keinoilla. Sosiaalipedagogisella otteella on tarkoitus lisätä yksilön elämänhallintaa, joista peruskoulutuksen loppuun saattaminen on yksi tärkeimmistä etapeista nuoren elämässä. Sosiaalipedagogisia toimintamenetelmiä ovat dialogisuus, sosiokulttuuriin innostaminen sekä yksilön vahvistaminen. (Rautiainen 2005, 13,14, 18–20.)

Sosiaalipedagogiikka on muotoutunut näkökulmaksi koulupedagogiikan sisään. Oppilaan sosiaalinen tausta ja koko elämäntilanne otetaan huomioon opetukseen sekä oppimisprosesseihin vaikuttavissa tekijöissä. Sosiaalipedagogiikkaa pidetään koulun perustehtävää tukevaksi toiminnaksi. Rakentava työ tapahtuu perheessä ja koulussa tapahtuvan sosiaalisaation jatkeena ja täydentäjänä. (Rauti-

ainen 2005, 21.) Sosiaalipedagogisen työskentelyn kehittämistyö on hyvin itseohjautuvaa, uusien työtapojen käyttöönotto on hyvin yleisellä tasolla ja perustuu työntekijöiden vastuuseen kehittää omaa työtänsä. Työntekijöitä rohkaistaan kehittämään uusia innovatiivisia menetelmiä palvella asiakkaiden tarpeita paremmin sekä monialaisemmin. (Sabatino, Kelly, Moriarity, & Lean 2013; Helminen 2013, 117-140.)

Koulussa toimivan sosiaaliohjaajan sosiaalipedagoginen asiantuntijuus rakentuu tietojen ja taitojen pohjalle. Asiantuntijuus rakentuu ajantasaisen tiedon soveltamisesta käytännön moniulotteisiin tilanteisiin. Työntekijän tulisi osata soveltaa lastensuojelun lainsäädäntöä, erilaisia menetelmiä, ja toiminnan asiantunteudesta käytäntöön. Koulu toimintaympäristönä on joskus haasteellinen ja oppilaan ja hänen perheensä tilanne on nähtävä laajana kokonaisuutena. (Wallin 2011, 156–157.)

2.3 Sosiaaliohjaus keskeisissä säädöksissä Vantaalla

Perusopetuslain (1998) tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Tavoitteissa painotetaan lapsen kehitystä suhteessa itseensä ja vuorovaikutuksessa toisiin. Kokonaisvaltainen hyvinvointi, psyykkiset ja fyysiset tarpeet huomioiden, antaa edellytykset täysivaltaiseksi kansalaiseksi kasvamisessa.

Vantaan perusopetuksen oppilashuollon käsikirja (2014) määrittelee opetuksen tehtäväksi lapsen yksilöllisen ja yhteisöllisen kehityksen, oppimisen halun ja ilon sekä terveen itsetunnon tukemisen. Lisäksi opetus pyrkii antamaan hyvän pohjan yksilön elinikäiselle oppimiselle. Julkaisussa painotetaan myös varhaista puuttamista sekä kasvun ja oppimisen tukemista. Tarkoituksena on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista. (Vantaan kaupunki 2014, 4.) Myönteinen käsitys itsestä on pohja onnistumisen kokemuksille sekä oppimisessa että ryhmän jäsenenä toimimisessa. Edistyminen tehdään nuorelle näkyväksi palautteen ja oppimisesta kootun tiedon perusteella. Näitä tietoja käytetään suunnitelmallisesti nuorten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Erilaisin työtavoin ja

pedagogisin menetelmin ennaltaehkäistään vaikeuksien syntymistä. (Vantaan kaupunki 2014, 4)

Perusopetuksen onnistuminen on merkityksellistä nuoren sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta, sillä se ehkäisee syrjäytymistä (Vantaan kaupunki 2014, 4). Erityisryhmille kuten JOPO-luokille sekä Etappi- ja Paja-ryhmille on tärkeää huomioida, että tavoitteisiin pääsyä edistävät monipuolinen toiminta, riittävät haasteet ja nuorelle sopivat lähestymistavat asioihin. Luonnollisesti myös aikuisen tuki ja esimerkki ovat tärkeässä osassa. (Vantaan kaupunki 2014, 4, 7.)

Mahdolliset oppimisvaikeudet sekä erityisen tuen tarve tulee kirjata jo yleisopetuksessa, jotta oppilaan tarvitsema tuki voitaisiin huomioida varhaisessa vaiheessa (Opetushallitus 2014, 67). Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata tuen tarpeeseen eikä sen aloittaminen edellytä tutkimuksia tai päätöksiä. Tuki kuuluu kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin ja perheen kanssa tehdään yhteistyötä. Lapsen tai nuoren tarpeisiin vastataan käyttämällä hänen tarpeisiinsa soveltuvia välineitä ja keinoja. (Opetushallitus 2014, 61.) Tehostettu tuki suunnitellaan oppilaskohtaisesti erillisenä kokonaisuutena. Tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä. Tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, kasautumista sekä monimuotoistumista. (Opetushallitus 2014.)

Jokaiselle nuorelle tehdään erityisopetukseen siirryttäessä henkilökohtainen opetuksen järjestämissuunnitelma eli HOJKS, jossa asetetaan henkilökohtaiset tavoitteet. Tavoitteiden toteutumista seurataan vuoden kuluessa nuoren kehitymisestä arviointikeskustelu. Viimeisin oppimissuunnitelma lähetetään peruskoulun jälkeen tarvittaessa vielä nuoren seuraavaan oppilaitokseen, jotta aikaisempi tuen tarve olisi mahdollista huomioida. (Opetushallitus 2014, 67.)

2.4 Jalkautuva työmalli sosiaaliohjaajan työmenetelmänä

Jalkautuvan työn mallintaminen edellyttää työntekijältä oman osaamisen kehittämistä sekä ammatillista kasvua, toiminnan kriittistä tarkastelua ja siitä oppimista.

Olennaista on tutkiva ja kehittävä työote. Tutkivan työtteen keskeinen työväline on reflektiivisyys. (Wallin 2011, 158.)

Sabatino kumppaneineen 2013 totesi tutkimusartikkelissaan, joka koski koulukuraattoreiden työtä, sosiaalipedagogisen työskentelymallin perustuvan työntekijän omaan haluun kehittyä ammattilaisena ja ottaa asiakas huomioon. Koulun kyky joustaa ja ottaa huomioon oppilas nähdään myös tärkeänä osana työn onnistumisesta. Koulussa toimivien sosiaalipedagogien tulisi tehdä omassa työskentelyympäristössään enemmän kenttätöitä ja kokeilla erilaisia metodeja käytännössä. Jalkautuvassa työmallissa työskentely viedään asiakkaan luokse. Koulussa tehtävässä jalkautuvassa työssä asiakkaana voi olla oppilas ja hänen perheensä tai koulun henkilökuntaan kuuluva ammattihenkilö.

Jalkautuva työmalli on hyvin lähellä ammatillista etsivää työtä, työskentelyn suurin eroavaisuus on siinä, että sosiaaliohjaajan kanssa tehtävä työskentely ei aina perustu vapaaehtoisuuteen kuten esimerkiksi etsivässä nuorisotyössä. Koulussa toimivan sosiaaliohjaajan roolia ohjaa koulun oppilashuolto. Nuorten parissa tehtävän jalkautuvan työn menetelmänä voidaan käyttää etsivän työn menetelmää, joka jaetaan eri osa-alueisiin, kartoitukseen ja havainnointiin, etsimiseen, kontaktin luomiseen, luottamuksen rakentamiseen ja syventämiseen, motivointiin sekä ohjaamiseen. (Huhtajärvi 2008, 448.)

3 YLÄKOULU

Perusopetuslain tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. (Perusopetuslaki 1998.) Tavoitteissa painotetaan lapsen kehitystä suhteessa itseensä ja vuorovaikutuksessa toisiin. Kokonaisvaltainen hyvinvointi, psyykkiset ja fyysiset tarpeet huomioiden, antaa edellytykset täysivaltaiseksi kansalaiseksi kasvamisessa.

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta. (Perusopetuslaki 25§). Oppivelvollisen on osallistuttava tämän lain mukaisesti järjestettyyn perusopetukseen tai saatava muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot Opetuksen järjestäjän tulee seurata perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja ja ilmoittaa luvattomista poissaoloista oppilaan huoltajalle. Oppivelvollisen huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. Jos oppivelvollinen ei osallistu tämän lain mukaisesti järjestettyyn opetukseen, oppivelvollisen asuinkunnan tulee valvoa oppivelvollisen edistymistä. (Perusopetuslaki 26§). Laki määrittää yksiselitteisesti niin nuoren kuin koulun velvollisuudet. Lain turvin jokaisen lapsen ja nuoren Suomessa on käytävä koulua, se asettaa kouluille myös velvoitteen järjestää lapsille ja nuorille koulu turvalliseksi, viihtyisäksi sekä oppimista edistäväksi paikaksi.

3.1 Koulu yhteisönä

Peruskoulun rooli lapsen ja nuoren elämässä on merkittävä. Syrjäytymisen riskejä voidaan merkittävästi vähentää tukemalla lapsia ja nuoria kiinnittymään kouluun. Osallisuus ja kiinnittyminen kouluun edesauttavat parempaan koulumenestykseen ja pienentyneeseen riskiin keskeyttää peruskoulu. Syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä olisi tärkeää löytää mekanismeja, jotka lisäävät kiinnittymisen ja

osallistumisen kokemuksia koulu yhteisöön sekä lisäksi oppilaan omaa itseluottamusta sekä itsetuntemusta. (Poikkeus, Rasku-Puttonen, Lerkkanen, Kuorelahti, Siekkinen, Kiuru, Nurmi 2013, 111–113.)

Koulu yhteisöllä viitataan usein paljon laajempaan kokonaisuuteen kuin pelkkään rakennukseen, johon joukko ihmisiä kokoontuu (Nivala 2006, 156.) Yhteiskunta, yhteisö ja yksilö toimivat koulussa luonnollisessa suhteessa toisiinsa, koska kasvatuksella voidaan nähdä olevan sekä yhteisöllinen että yhteiskunnallinen luonne. Keskiössä on yhteinen toiminta ja vuorovaikutus, jotka parhaimmillaan johtavat keskinäiseen huolenpitoon. Näin koulusta on mahdollista rakentaa oppilaita tukeva turvallinen kasvu ympäristö. Kasvattajina tämän kaltaisessa yhteisössä toimivat opettajien lisäksi koko henkilökunta sekä nuoret itse. Tärkeintä on, että toimintaan osallistuvilla on yhteinen ymmärrys toiminnan tarkoituksesta. (Nivala 2006, 156–157.)

Vantaan perusopetuksen oppilashuollon käsikirja (2014) määrittelee opetuksen tehtäväksi lapsen yksilöllisen ja yhteisöllisen kehityksen, oppimisen halun ja ilon sekä terveen itsetunnon tukemisen. Lisäksi opetus pyrkii antamaan hyvän pohjan yksilön elinikäiselle oppimiselle. Julkaisussa painotetaan myös varhaista puuttamista sekä kasvun ja oppimisen tukemista. Tarkoituksena on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista. (Vantaan kaupunki 2014, 4.) Myönteinen käsitys itsestä on pohja onnistumisen kokemuksille sekä oppimisessa että ryhmän jäsenenä toimimisessa. Edistyminen tehdään nuorelle näkyväksi palautteen ja oppimisesta kootun tiedon perusteella. Näitä tietoja käytetään suunnitelmallisesti nuorten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Erilaisin työtavoin ja pedagogisin menetelmin ennaltaehkäistään vaikeuksien syntymistä. (Vantaan kaupunki 2014.)

3.2 Oppilashuolto hyvinvointia tukevana toimintana

Peruskoulun toiminnassa tärkeä oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia tukeva toiminta on oppilashuoltotyö. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki tuli voimaan 1.8.2014. Lain tarkoituksena on turvata varhainen tuki sitä tarvitseville sekä edistää

opiskelijoiden oppimista, terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä. Oppilashuolto toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko yhteisöä palvelevana yhteisöllisenä opiskelijahuoltona, lisäksi oppilailla on oikeus yksilölliseen opiskeluhuoltoon. Opiskeluhuolto toteutetaan opetustoimen, sosiaali- ja terveystoimen monialaisena asiantuntija ryhmänä yhteistyössä opiskelijan, huoltajien sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013), (Perälä, Hietanen-Peltola, Halme, Kanste, Pelkonen, Peltonen, Huurre, Pihkala, Heiliö 2015, 12, 36.)

Oppilashuoltoryhmän edustajat yhdessä muun koulun henkilöstön kanssa ovat avain asemassa hyvinvoinnin edistämässä koulu yhteisössä. Koulu yhteisön ilmapiirin luominen sallivaksi ja muita arvostavaksi on erittäin tärkeää ajatellen yleistä hyvinvointia. Yleiseen oppilaan hyvinvointiin kuuluu niin fyysinen kuin henkinen koskemattomuus, minkäänlaista fyysistä kiusaamista tai henkistä väkivaltaa ei voi sallia. Oppilashuoltolaki korostaa syrjäytymistä ennalta ehkäisevää toimintaa, korostaa toiminnan kehittämistä sekä suunnitelmallisuutta, tähtää kuraattori- ja psykologipalvelujen lisäämiseen. Oppilaalla on oikeus saada maksuttomia oppilashuollon palveluja. Koulutuksen järjestäjällä on vastuu tiedottaa ja ohjata oppilas käytettävissä oleviin opiskelijahuollon palveluihin. (Mahkonen 2015, 54-57.)

Oppilaitosten tulee tehdä opiskeluhuoltosuunnitelma yhdessä sosiaali- ja terveystoimen oppilashuoltopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa, siten että palveluista muodostuu toimiva kokonaisuus. Opiskeluhuoltosuunnitelmaan sisältyy myös velvoite tehdä hyvinvointi suunnitelma, jossa tulee näkyä opiskelijahuollon toteuttamisen keskeiset periaatteet, sekä toimet joilla vahvistetaan yhteisöllistä opiskelijahuoltoa sekä opiskelijoiden varhaista tukea. (Mahkonen 2015, 55-56.)

3.3 Yläkouluikäinen nuori

Nuoruus elämänvaiheena on itsessään mullistavaa aikaa. Kehityskulkua vievät eteenpäin monenlaiset muutokset, joista osa liittyy fyysiseen kasvuun, osa ajattelun kehittymiseen ja osa sosiaalisiin tekijöihin aina lähimpien ihmisten odotuksista yhteiskunnan rakenteisiin. Nuoruusiän valinnat luovat pohjan nuoren tulevalle elämäkululle matkalla kohti aikuisuutta. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen, Ruoppila 2007, 124)

Oppiminen vaatii tietynlaisia kehityksellisiä taitoja, koulussa nuoren kehittyminen mitataan ja vertaillaan normaalissa koulutyöskentelyssä. Nuorta vertaillaan suhteessa omaan ikäryhmäänsä ja jos hän ei pärjää samaan tahtiin tulee etsiä syitä siihen. Sosiaalisten taitojen kuten ryhmässä pärjäämisen taidot sekä toisaalta taas ryhmäpaineen sietäminen ovat erityisen tärkeitä taitoja kouluympäristössä. Nuorten psyykkiset ja fyysiset erot tyttöjen ja poikien välillä ovat huomattavia, näitä ei ole suomen koulujärjestelmä huomioinut. Tämän lisäksi puberteettivaiheen aikaistuminen luo omanlaisiaan haasteita, jotka voivat vaikuttaa siihen, että oppimistulokset ovat hyviä mutta he viihtyvät huonosti koulussa. (Hietala, Kaltiainen, Metsärinne, Vanhala 2010, 40.)

Nuoruusiän aikaistumisen lisäksi se on myös pidentynyt. Se mihin nuoruus katsotaan päättyvän riippuu siitä miten se määritellään. Ennen nuoruus käsitettiin olevan muutamaan vuodeen mittainen, mutta tänä päivänä se voidaan katsoa jopa kahden vuosikymmenen mittaiseksi elämänjaksoksi. Myöhäisnuoruuden kehitykseen länsimaisessa kulttuurissa vaikuttaa koulutuksen pidentyminen, pätkätöiden lisääntyminen sekä muut yhteiskunnan muutokset, asettaen ihmisille uusia vaatimuksia. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen, Ruoppila 2007, 125.)

Nuoruuteen liittyvät selkeät kehitystehtävät. Näitä ovat fysiologiset muutokset ja kypsyminen, ajattelutaitojen kehitys, sosiaalisen kentän laajentuminen ja sosiaalisen ja-kulttuurisen ympäristön muutokset. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen, Ruoppila 2007, 126.)

Puberteetti käynnistyy fyysisillä muutoksilla. Hormonieritys käynnistää kasvupyrähdyksen ja tytön muuttumisen naiseksi ja pojan mieheksi. Tämä tapahtuu yksilöllisellä tahdilla varhaisnuoruusvaiheessa. Tämä vaihe katsotaan olevan ikävälillä 11-15. Psyykkisen ja psykososiaalisen kehityksen edellytys on fyysisen muutos ja kehitys, ruumiin ja mielen kehityksen välillä on voimakas yhteys. Tämä kehitys jatkuu keksinuoruuden aikana 16-18 vuotiaaksi, tämän vaiheen tärkein kehitystehtävä on muuttuva suhde vanhempiin sekä muuhun sosiaaliseen ympäristöön. Nuoren mielialat voivat vaihdella rajusti. Myöhäisnuoruudessa 18-22 vuotiaana katsotaan nuoren identiteetin muodostuneen. Nuoren aivot kasvavat merkittävästi aina noin 25 vuoteen asti. Etenkin ne alueet joita tarvitaan pitkäjänteisyyteen ja suunnitelmallisuuteen kasvavat erityisesti. Tämän kehitysvaiheen aikaan toimintakyky saattaa hetkellisesti jopa heikentyä. Psyykkisen kehityksen keskeisimpiä kehitystehtäviä ovat itsenäistyminen sekä irrottautuminen omista vanhemmista. Itsenäistyminen tapahtuu vähitellen irrottautumalla lapsen roolista perheessä. Kehitystä tukee myös vertainen kaveripiiri, reviiiri laajenee ja tämä vaikuttaa voimakkaasti nuoren sosiaaliseen kehitykseen. Tämä vaikuttaa myös nuoren henkiseen kehitykseen, nuori alkaa pohtia omia ja perheen arvoja ja normeja ja muodostaa oman käsityksensä asioista. (Hietala, Kaltiainen, Metsärinne, Vanhala 2010, 40–46.)

4 AINEISTON KERUU JA ANALYYSI

Opinnäytetyön lähtökohtana on selvittää, onko sosiaaliohjaajalle rooli peruskoulussa ja tuottaa alustava työnkuva. Tarkoitukseni on pohtia, minkälaisissa tilanteissa koulun arjessa nähtäisiin niin sanotusti yhden aikuisen lisä tarvetta, jolla olisi ammatillinen pätevyys hoitaa myös itsenäisesti tilanteita sekä toimia myös konsultatiivisessa roolissa. Haluan tuoda esille konkreettisia asioita ja esimerkkejä sekä ajatuksia siitä mitä sosiaaliohjaaja voisi tuoda koulun arkeen sekä tuoda näkemystä vielä enemmän yhteiseen koulun hyvinvointiin ja sen kehittämiseen.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

Millainen on sosiaaliohjaajan nykyinen rooli kouluyhteisössä?

Millaista osaamista sosiaaliohjaaja voisi tuoda kouluyhteisöön?

Millaisissa tilanteissa sosiaaliohjaajaa tarvitaan?

Millaista osaamista sosiaaliohjaaja tuo koulun perustoimintaan?

Miten sosiaaliohjaajan osaamista voidaan hyödyntää koulun perustoiminnassa?

Miten sosiaaliohjaajan osaaminen saadaan osaksi koulun perustoimintaa?

4.1 Tutkimuksen toteutus

Haastattelin seitsemää pajaopetuksen toteuttajaa, koska siellä toimii jo sosiaaliohjaaja tiimin jäsenenä. Pajaopetus tarjoaa tukea tilanteessa, jossa koulun ja/tai muiden tahojen tuki ei enää riitä. Pajaopetus on tarkoitettu perusopetuksen päättövaiheessa olevalle nuorelle, joka tarvitsee vahvaa erityistä tukea, koulunkäyntiin liittyvät ongelmat ovat kasautuneet ja huolena on koulupudokkuus. Pajaopiskelun tavoitteena on kiinnittyminen koulunkäyntiin, päättötodistuksen saaminen ja toisen asteen opintoihin sijoittuminen. Paja -ryhmiä on kolme ja ne toimivat alueellisesti. Pajatiimiin kuuluu kaksi erityisopettajaa, sosiaaliohjaaja ja koulunkäyntiavustaja. Kussakin ryhmässä on yhteensä 20 oppilaspaiikkaa. Pajaryhmillä on kaupunkitasoinen ohjausryhmä, joka vastaa Vantaan paja-ryhmien toiminnan

suunnittelusta ja kehittämisestä. Pajassa oppilas etenee opinnoissaan opetus-suunnitelman pohjalta laaditun oman henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) mukaisesti. Suunnitelmassa keskitytään oppilaan edistymiseen oppimisen ja koulunkäynnin sekä elämänhallinnan osa-alueilla. Tavoitteiden avulla pyritään lisäämään työskentelymotivaatiota ja tukemaan oppilaan opiskelun etenemistä. Suunnitelma tehdään yhteistyössä oppilaan, huoltajan ja oppilaan yhteistyöverkostojen kanssa. Oppilaan kokonaisvaltaisessa kasvun tukemisessa ja elämän suunnittelussa perheen ja moniammatillisen verkoston tuki on merkityksellistä.

4.2 Aineiston keruu sekä tutkimuseettinen kysymyksenasettelu

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa on läsnä dialogisuus tutkijan ja tutkittavien välillä. Tämä asettaa myös tutkimuksen eettisyyteen haasteita. Laadullista tutkimusta tehtäessä on aina syytä pohtia hyvin tarkkaan se mitä ollaan tekemässä, koska laadullisessa tutkimuksessa on aina omat eettiset ongelmansa. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 67.) Tämä vaikuttaa vahvasti laadulliseen tutkimukseen, tutkijan omat odotukset ja mielipiteet eivät saa näkyä tai tulla esille tutkimuksen missään vaiheessa, tämä asettaa tutkijalle ison vastuun olla objektiivinen tutkimuksen erivaiheissa ja säilyttää se koko tutkimusprosessin läpi.

Tutkimuksen kannalta eettiseksi ongelmaksi muodostuu se, että toimin itse sosiaaliohjaajana tutkimallani toimialueella. Tutkijana en siis ole ulkopuolinen toimija, joka ei olisi kytköksissä tutkittavaan kohteeseen. Tutkimuksen riippumattomuutta tukee työelämän edustaja, joka on mukana tutkimusprosessissa. Työelämän edustaja käyttää tutkimuksessa kerättyä aineistoa omaan kehittämishankkeeseensa, jonka hän tekee vaativan erityisen tuen prosessien johtamisen näkökulmasta. Tutkimuskysymykset muokattiin siten, että ne palvelevat meidän molempien tarpeita. Aineiston analyysi tehdään yhteistyössä työelämän edustajan kanssa. Tutkittavat saavat keskeyttää tutkimuksen heti niin halutessaan, aineisto hävitetään heti tutkimuksen valmistuttua.

Teemat liitettiin tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Haastattelussa käytiin läpi kaikki teemat osallistujien kanssa. Teemahaastattelu on vuorovaikutustilanne, jossa yhteistoiminnallisesti saatiin vastauksia tutkijan esittämiin kysymyksiin. Teemahaastattelut nauhoitettiin sekä litteroitiin eli muutettiin kirjoitettuun muotoon. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 14–16.)

Haastattelujen nauhoitukset, muistiinpanot, sekä litteroidut versiot säilytetään lukitussa kaapissa, tutkimuksen valmistumisen jälkeen aineistot tuhotaan välittömästi. Haastattelin yhteensä seitsemää henkilöä, jotka toimivat läheisesti Pajatoiminnassa. Ryhmähaastelussa olivat sosiaaliohjaajat, yksilö haastattelin aluekoordinaattorin, koulunkäyntiavustajan, erityisluokanopettajan, erityisopettajan sekä nuorten psykososiaalisten palveluiden esimiehen. Haastateltavat valikoituivat syrjäytymisvaarassa olevien oppilaiden kanssa työskentelevistä henkilöistä. Teemahaastatteluihin valikoidut henkilöt ovat avainasemassa kehittämässä koulun yhteistä hyvinvointia ja siihen sopivia uusia toimintamalleja, koska he toimivat työssään kohderyhmää edustavien nuorten ja heidän perheidensä kanssa. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 86.) Haastateltavat valittiin yhdessä työelämäedustajan kanssa. Teemahaastattelun kysymykset laadittiin tutkimuskysymysten perusteella

Teemahaastatteluissa eettiseksi ongelmaksi muodostuu se, että tunnen haastateltavat työni kautta. Työskentelen itse Lännen Pajalla. Haastateltavien käsitys sekä kokemus sosiaaliohjauksesta peruskoulussa perustuu osittain minun työskentelyyni, joten objektiivinen arviointi asettaa haasteita. Aineistoa analysoimassa on kanssani työelämäedustaja, joten voimme peilata tuloksia laajemmasta näkökulmasta. Teemahaastatteluista tarkoituksena onkin saada tulokseksi kehittämisideoita eikä niinkään arvioida nykytilannetta.

4.3 Tutkimuksen analysointi

Litteroidun aineiston jaottelin teemojen alle, tämän jälkeen jaottelin vastaukset kaaviossa näkyvän jaottelun perusteella eri alakohtiin, tämän jälkeen kokosin tulokset kahteen kokonaisuuteen, jotka ovat sosiaaliohjaajan ydinosaamisen sekä sosiaaliohjaajan osaamisen hyödyntäminen.

Analysoin aineiston sisältöanalyysin pohjalta, keskeisistä kysymyksistä poimin haastateltavien näkökulmia tutkimuskysymyksiini nähden sekä teemojen jaottelun pohjalta. Tutkimuskysymykset määriteltiin mahdollisimman yksinkertaisiksi ja selkeiksi kokonaisuuksiksi, jotta aineistoa olisi helpompi lajitella, jotta analysointi olisi selkeämpää. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 116 -117.) Teemahaastatteluista nousvien tuloksien analysoinnissa käytän sisällön ohjaavaa analyysiä. Luokittelin vastaukset ohessa olevan taulukoinnin mukaisesti.

Teemahaastattelun kysymykset laadittiin tutkimuskysymysten perusteella, Tutkimuskysymykset vastaavat sosiaaliohjauksen nykytilanteeseen sekä sosiaaliohjauksen hyödyntämiseen koulu yhteisössä. Kysymykset laadittiin yhdessä työelämäneustedustajien kanssa palvelemaan niin sivistystoimen kuin psykososiaalisten palveluiden näkökulmaa. Teema haastattelun runko on opinnäytetyön liitteenä.

Taulukko 1: Teemahaastattelun tueksi sekä tulosten jäsentelyyn

Sosiaaliohjaajan työ koulussa nyt	Asiakkaat	Yhteistyö	Haasteet	Jalkautuminen	Tulevaisuus
Arki	Oppilaat	Opettajat	Minkälaisia?	Onko työ vaatinut jalkautumista	Mahdollisuudet
Osaaminen	Arjenhallinta	Vanhemmat	Mistä tuki?	Minne?	Miten toteutettavissa
Tilanteet	Sosiaalisettaidot	Verkostot		Missä asiakkaat ovat	Mitä tarvitaan esim. tuki?
	Vapaa-aika	Muu?		Mihin vielä voisi	

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset on jaoteltu teemahaastattelujen teemojen pohjalta kahteen eri kokonaisuuteen, sosiaaliohjaajan ydinosaamisen sekä osaamisen hyödyntämiseen. Tuloksia analysoitaessa nämä kaksi teemaa nousivat haastatteluista vahvasti esiin. Tutkimuskysymyksiä voidaan kaikki jaotella näiden teemojen alle. Tavoitteena on avata sosiaaliohjaajan osaamista ja hyödyntämistä sosiaalipedagogisessa työskentelyssä.

5.1 Sosiaaliohjaajan ydinosaaminen

Sosiaaliohjaajan ydinosaamisen katsottiin olevan arjenhallinnan tukemisessa, vaikeiden asioiden puheeksi ottamisessa, verkostotyössä sekä asiakkaan kohtaamisessa.

”...sosiaaliohjaaja vahvistaa arjenhallintaa, nuorelle tulisi onnistumisen kokemuksia jotka tekee susta sen mitä susta tulee, vahvistais omaa minäkuvaa, identiteettiä arjenhallinnan kautta ei se muuten rakennu...”

”... olla enemmän läsnä olla mukana arjessa ja kohtaamisen kulttuuri...arvostava hyvä läsnäolo... millaisissa tilanteissa antaa aikaa nuorelle keskustelee sille nuorelle ja vaikka istuu vaan sen kanssa ihan hiljaa käyttää aikaa kohtaamiseen ”

Sosiaalipedagogisen työn osaamisen jakaminen ja työn levittäminen kouluyhteisöihin koettiin tarpeelliseksi sekä järkeväksi toimintamuodoksi. Sosiaaliohjaajan ammatillisen osaamisen ydinosaamista on yhteistyökumppanien kanssa tehtävä työ. Sosiaaliohjaajan vahvuudeksi katsottiin myös työskentelyn joustavuus kentällä sekä oppilaan ja hänen perheensä tilanteen kartoittaminen ja tunteminen.

Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tärkeys nousi sosiaaliohjaajien työskentelyn vahvuudeksi. Aikaa vanhempien kanssa tehtävään työhön ei ole yläkoulujen henkilöstöllä siinä määrin kun sitä tarvittaisiin, sosiaaliohjaajan työnkuvan joustavuus mahdollistaa kokonaisvaltaisen perhettä tukevan toiminnan.

”...vanhemmuus työ, on tukipuhelut ja tapaamiset, ei pysty tekemään oikeasti perhetyötä heittää vaan ehkä vinkkejä emme ole terapeutteja vaikka terapeuttisella otteella työtä teemme...”

”...vanhemmuuden tukeminen silloin jos on vaikeista lähtökohdista niin tukemisella saadaan tulosta aikaan, että pystyy selviämään itse omassa kotona niitten asioiden kanssa...”

Verkostotyön osaaminen on sosiaaliohjaajan ydintehtävä ja hänellä on mahdollisuus selvittää ja aktivoida asiakkaan verkosto juuri hänelle sopivaksi kokonaisuudeksi. Tämä mahdollistaa asiakkaan kokonaisvaltaisen kuntoutumisen mahdollisuuden. Varhainen ja oikea-aikainen puuttuminen nuoren haasteisiin voi tarkoittaa esimerkiksi koulujen, kaupungin sosiaali- ja nuorisotoimen, sekä nuorisjärjestöjen yhteistyötä.

”... verkoston kokoaminen ja valjastetaan käyttöön...palveluohjauksen tyyppistä toimintaa...saattaen vaihto minkälainen tahansa verkosto on...mukana kulkemassa...”

”...aktivoi verkoston tuen käyttöön jalkautuvan työn ajaksi.... puheeksi ottaminen, vaikeiden asioiden käsittely, miten esitetään asioita... mukana tekemässä lastensuojeluilmoitusta... jos on välit huonot kouluun niin miten ottaa puheeksi ja mitä yleensä puhuu, ottaa vastuuta ettei myöskään koulu ole syyllinen...”

Sosiaaliohjaajan työnkuvan laajuus asettaa haasteita työn rajaamiselle. Tällä hetkellä sosiaaliohjaajat työskentelevät hyvin palveluohjauksellisesta näkökulmasta asiakkaan tarpeet huomioon ottaen. Asiakaskunta on pieni, maksimissaan kaksikymmentä asiakasta yhtä sosiaaliohjaajaa kohden, joten työ on intensiivistä. Työtä tehdään tiiviissä yhteistyössä asiakkaan, hänen perheensä sekä verkoston kanssa ja se on luonteeltaan pitkäjänteistä sekä pitkäkestoista. Työskentelyssä on myös sosiaalisen kuntoutuksen elementtejä.

”...työn rajaaminen ajallisesti ja toiminnallisesti on tärkeitä...selkeä rakenne, joustavasti tilanteen näkeminen ja arviointi tärkeää, mahdollisuuksia on paljon erilaisiin toimintoihin...”

”... jalkautuminen...tilanteen kartoituksen lähtökohta. Missä ollaan nyt ja mikä se on se tulevaisuus se voi olla paluu omaan kouluun tai nivelvaihe, miten onnistuu siirto ja paluu, nivelvaihe on meidän ydinalueella...työnrajaaminen on tärkeintä...”

5.2 Sosiaaliohjaajan osaamisen hyödyntäminen

Tällä hetkellä haasteena on, miten nuoria saataisiin varhaisemman tuen piiriin Vantaan yläkouluissa. Sosiaaliohjausta on tällä hetkellä saatavilla vain pienellä osalla nuoria, jotka ovat Vantaalla toimivissa pajaluokissa sekä alakoulun puolella Etappi-luokissa. Tutkimusaineiston perusteella työnkuvan laajentaminen yleisen peruskoulun yläkouluille vaatii työn uudelleen organisointia sekä selkeän struktuurin luomista. Tutkimustuloksista nousi esille kolme näkökulmaa, joissa sosiaaliohjaajan osaamista voisi hyödyntää:

Tiimityö

Sosionomin koulutukseen kuuluu sosiaalialan palvelujärjestelmän tuntemus, asiakastyön prosessit sekä erilaiset lähestymistavat ja ratkaisumallit sekä työmenetelmät erilaisiin arjen tilanteisiin. Sosiaaliohjaajan toimenkuva pajaluokilla on määritelty ”rinnalla kulkijaksi” oppilaan ja luokan arjessa. Tämä tarkoittaa sitä, että opettaja voi keskittyä enemmän pedagogisiin asioihin ja saa sosiaaliohjaajasta työparin, jonka kanssa voi jakaa ja reflektoida erilaisia tilanteita. Palaverissa sosiaaliohjaaja tuo oppilashuollon näkökulman asioihin ja sosiaaliohjaajalla on osaamista vaikeiden asioiden puheeksi ottamisessa, mitä voi myös roolittaa tilanteen mukaan. Kaikkia näitä voisi hyödyntää myös ns. jalkautuvassa työssä.

Suuremman kouluyhteisön näkökulmasta tuli sosiaalisten taitojen opettamisen sekä ryhmänhallintataitojen osaaminen sekä muu yhteisöllinen toiminta, joka on sosiaalipedagogiikan ydinaluetta. Suuremmassa kouluyhteisössä voisi hyödyntää puheeksi ottoa oppilaan sekä huoltajan kanssa. Esimerkiksi jos välit opettajaan ovat tulehtuneet ulkopuolinen näkemys voi avata tilanteen. Sosiaaliohjaaja voi yhdessä koulukuraattorin, koulupsykologin tai terveydenhoitajan kanssa vetää erilaisia pienryhmiä sekä ryhmäytymistunteja. Ryhmämuotoiset toiminnot koulun sisällä ovat syrjäytymistä ennaltaehkäisevää toimintaa.

Verkostoyhteistyö

Sosiaaliohjaajan yhdeksi tärkeimmistä osaamisalueista nousi verkostojen kanssa tehtävä työ. Palveluverkon tuntemus ja sen hyödyntäminen tukevat oppilasta ja perhettä, sekä auttaa myös koulun henkilökuntaa. Toimenkuvan joustavuus mahdollistaa erilaiset yhteistyömuodot esimerkiksi jalkautumisen kotiin tai lastensuojelun kanssa tehtävään yhteistyöhön. Sosiaaliohjaaja voi jalkautua myös osaksi koulun ulkopuolista toimintaa, sikäli kun se katsotaan oppilaan kannalta hyödylliseksi esimerkiksi tutustuttaa nuori nuorisotoiminnan toimintaan, erityisnuorisotyöhön, tutustumiskäynneille ammattipistoihin tai muihin häntä kiinnostaviin paikkoihin tai hakea hänelle harrastuksia ja tukea niissä.

Oppilaan ja huoltajien kanssa tehtävä työ

Sosiaaliohjaajalla on käytössään toimintamalleja ja työkaluja oppilaan ja perheen kokonaistilanteen kartoittamiseen. Monialainen/moniammatillinen lähestymistapa on olennainen osa koko työtä. Sosiaaliohjaajalla on myös koulutusta asiakkaan kohtaamisesta, motivoimisesta sekä vaikeiden asioiden puheeksi ottamisesta. Usein ”rinnalla kulkijan” näkökulma tuo esille myös oppilaan oman äänen, sosiaaliohjaaja toimii oppilaan tukijana ja sanoittajana eri tilanteissa. Tämä tulee esille usein konfliktitilanteissa. Vanhemmuuden tukeminen on myös osa sosiaaliohjaajan toimenkuvaa. Joustava työnkuva mahdollistaa liikkuvuuden, sosiaaliohjaaja voi tavata oppilasta ja perhettä myös kotona tai muualla kuin koulussa. Sosiaaliohjaaja voi tehdä myös muuta perhetyötä, esimerkiksi vanhempainryhmiä.

6 POHDINTA

Opetusala on jo ottanut harppauksen kohti uutta oppimiskäsitystä sekä ilmiöpohjaista oppimista tämä haastaa opettajat katsomaan omaa opettajuuttaan aivan uudesta näkökulmasta. Samaa uutta näkökulmaa kaivataan nyt myös koulun sosiaalityössä uuden oppilashuoltolain myötä. Tämä muutos on saanut myös lähtökohdan miettimään jalkautuvan työskentelymallin kehittämistä yläkouluille Vantaalla. Sosiaalialan kenttä on laaja ja alati muuttuva, uuden sote-uudistuksen myötä on tullut aika katsoa ja kartoittaa palveluita sekä lähteä kehittämään uusia toimintamalleja. Tämä vaatii kuitenkin työntekijöiltä paljon, luova työ ja erilaisten toimintamallien kehittäminen vaatii aikaa, jota on valitettavan vähän sosiaalialan työntekijöillä. Organisaatioiden välinen yhteistyö sekä muut byrokraattiset rakenteet saattavat kuormittaa ja hankaloittaa niin esimiehen kuin työntekijän kehittämisen halua.

Tulokset joita sain purkiessani teemahaastatteluja, tukivat omaa näkemystäni sosiaaliohjauksen kehittämisen haasteista sekä hyvistä käytänteistä kentällä. Uuden toimintamallin kehittäminen laajempaa asiakaskuntaa palvelevaksi toiminnaksi katsottiin tarpeelliseksi. Oppilashuoltolaki velvoittaa kouluja yhä enenevässä määrin toteuttamaan yhteisöllisiä sekä varhaisen puuttumisen menetelmiä koulu yhteisössä. Kuratorisia palveluja tulee lain mukaan tarjota oppilaalle seitsemän arkipäivän kuluessa tiedon saannista, tämä koskee myös koulupsykologin palveluja. Tämä asettaa vielä enemmän painetta kuraattoreille ja psykologeille. Koulussa toimiva sosiaaliohjaaja voisi olla apuna purkamassa jonoja, ohjaamassa nuoria heille sopiviin palveluihin myös koulun ulkopuolelle. Koulussa toimiva palveluohjaaja antaisi koulun muun oppilashuollon henkilöstön henkilökunnalle enemmän aikaa paneutua työn kehittämiseen, asiakas työhön sekä mahdollisuuden kehittää ryhmämuotoista ennaltaehkäisevää toimintaa koulun arkeen.

Teemahaastattelun käyttö aineiston keräämiseen oli luonteva ja hyvä tapa saada kerättyä aineistoa opinnäytetyötäni varten. Aineistoa tuli riittävästi ja dialoginen keskustelu oli hedelmällistä ja ajatuksia herättävää. Haastattelutilanteet olivat luontevia ja keskustelu teemojen ympärillä oli rikasta. Haastateltavia olisi voinut olla enemmän ja ne olisi voinut ottaa laajalla satunnaisella otoksella, jotta tulokset olisivat objektiivisempia. Teemahaastattelun kysymyksiä olisin voinut vielä enemmän hioa ja koehaastatteluja haastattelurungon parantamiseksi olisi voinut tehdä, tämä olisi auttanut minua saamaan vielä paremmin ja laajemman näkemys tutkimuskysymyksiini.

Tämän opinnäytetyön tuloksia voidaan käyttää yleisesti ottaen silloin, kun mietitään sosiaaliohjaajan roolia peruskoulussa sekä harkittaessa koulun sosiaalityön kehittämistä tai sosiaalipedagogisen työotteen juurruttamista peruskoulun arkeen. Sosiaalipedagoginen työote on vahvasti esillä uudessa opetussuunnitelmassa peruskouluissa, ilmiöpohjainen oppiminen ja oppimisympäristöjen laajeneminen tuovat myös opettajille haasteen muuttaa omaa opetustaan enemmän oppilasta ja hänen oppimisprosessiaan ohjaavaan suuntaan. Nuorten ja heidän vanhempiansa näkökulmaa koulun sosiaalityöstä olisi hyvä tutkia, jotta saataisiin selville, mitä he odottavat ja toivovat oppilashuollon henkilöstöltä. Oman kokemuksen mukaan oppilailla ja heidän vanhemmillaan ei ole aina tietämystä oppilashuollon palveluista tai palvelut eivät kohtaa.

Varsinkin syrjäytymisvaarassa olevat nuoret tarvitsevat erilaisia tukitoimia pystyäkseen saattamaan opintonsa peruskoulun loppuun sekä selviytyäkseen arjen erilaisista haasteista. Sosiaaliohjaajan työnkuvan juurruttaminen koulujen arkeen toisi tarvittavia lisäresursseja tukemaan nuoria ja heidän perheitänsä jo ennaltaehkäisevässä työssä. Syrjäytymisvaarassa olevia nuoria löydettäisiin aikaisemmin ja heitä pystyttäisiin tukemaan aikaisemmassa vaiheessa. Kinnusen (2011) huomiot tukevat myös omaa ajatusta työskentelystä sekä toimintatavoista peruskoulun arjessa. Elämänhallinnan tukeminen tulisi kulkea kaikessa toiminnassa mukana mitä ikinä koulussa tehdäänkään. Mielenterveyden tukeminen, osallisuus omaan elämään sekä kokonaisvaltainen voimaantumisen tunne ovat tärkeässä osassa asiakastyötä ja näihin osa-alueisiin tulisikin panostaa työtä kehitettäessä.

LÄHTEET

- Helminen, Jari 2013. Päämääränä sosiaalialan ammattilaisuus, Sosiaaliohjaajien näkemyksiä ammattialasta ja alan tulevaisuuskuvasta. Tampere: Juvens print
- Hietala, Tarja; Kaltiainen, Tiina & Metsärinne, Ulla. Nuori ja mieli – koulu mielenterveyden tukena. Latvia: Lavonia Print
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2010. Tutkimushaastattelu-Teemahaastattelun teoria ja käytäntö..Gaudeamus Yliopistopaino
- Hoikkala, Tommi & Sell, Anne 2008. Nuorisotyötä on tehtävä menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Hakapaino Oy
- Huhtanen, Kristiina 2007. Kun huoli herää – varhainen puuttuminen koulussa. Juva: WS Bookwell Oy
- Järvikoski, Aila & Härkäpää, Kristiina 2011. Kuntoutuksen perusteet. 5., uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Kinnunen, Pirjo 2011. Nuoruudesta kohti aikuisuutta Varhaisaikuisen mielenterveys ja siihen yhteydessä olevat ennakoivat tekijät 2011. Viitattu 5.11.2016 <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66830/978-951-44-8624-1.pdf?sequence=1>
- Koskisuu, Jari 2004. Eri teitä perille- mitä mielenterveyskuntoutuminen on. Helsinki: Edita Prima Oy
- Mahkonen, Sami 2015. Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä. Porvoo: Bookwell Oy
- Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne; Saarnio Tuula 2011. Ammatina sosionomi. Helsinki, WSOYpro
- Nivala, Elina 2006. Sosiaalipedagogisia näkökulmia kouluun. Teoksessa Leena, Kurki, Elina, Nivala & Pirkko, Sipilä-Lähdekorpi. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab
- Nurmi, Erik 2013. Osallistava koulu syrjäytymisen ehkäisyssä. Teoksessa Jukka Rievinen ja Leena Vähäkylä.(toim.) Ketä Kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Gaudeamus Oy

- Nurmi, Jan-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea; Ruoppila, Isto 2007. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä : PS-kustannus,
- Opetushallitus 2014. Erityinen tuki. Säädökset ja ohjeet. Helsinki: Opetushallitus. . Viitattu 2.11.2015. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/tietoa_tuen_jarjestamisesta/erityinen_tukihttp://oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/oppimisen_ja_koulunkaynnin_tuki
- Perusopetuslaki 1998/628, 21.8.1998. Viitattu 2.11.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Perusopetuslaki 2014/1040, 12.12.2014. Viitattu 9.11.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#a12.12.2014-1040>
- Perälä Marja-Leena, Hietanen-Peltola Marke, Halme Niina, Kanste Outi, Pelkonen Marjaana, Peltonen Heidi, Huurre Taina, Pihkala Jussi, Heiliö Piia-Liisa 2015. Monialainen opiskeluhoito ja sen johtaminen. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy
- Rautiainen, Asta 2005. Koulu yhteisöllisenä toimijana. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja B. Helsinki: Helsingin yliopistopaino
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Johanna Ruusuvuori ja Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino 22–56
- Sabatino, Christine; Kelly Elizabeth; Moriarity, Jacqueline & Lean, Elisabeth 2013. Response to Intervention: A Guide to Scientifically Based Research for School Social Work Services. Children & Schools, <http://cs.oxfordjournals.org/content/35/4/213.full>
- Sosiaalihuoltolaki 1982/710, 17.9.1982.. Viitattu 2.11.2015 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710#L3> (viitattu 30.10 2016)
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi, Kustannusosakeyhtiö Tammi

- Työ- ja elinkeinoministeriö 2011. Suomen Urban II -yhteisöaloite Helsingin ja Vantaan toimenpideohjelma 2001–2007, Loppuraportti. Viitattu 9.11.2016. http://www.tem.fi/files/31068/TEMjul_33_2011_netti.pdf
- Wallin, Aila 2011. Sosiaalityö koulussa avaimia hyvinvointiin. Tallinna: Tietosanomama Oy
- Vantaan kaupunki 2014. Hyvinvointia Vantaan peruskoululaisille – perusopetuksen oppilashuollon käsikirja. Viitattu 6.11.2015

LIITE 1 Teemahaastattelun runko

Teemahaastattelun runko:

Sosiaaliohjaajan tarve koulussa

Millaisissa tilanteissa sosiaaliohjaajaa tarvitaan?

Sosiaaliohjaajan osaaminen

Millaista osaamista sosiaaliohjaaja tuo koulun perustoimintaan?

Sosiaaliohjaajan työn kehittäminen peruskoulussa

Millaisena näet sosiaaliohjaajan ja erityisopettajan työparina toimimisen mahdollisuudet?

Miten sosiaaliohjaajan osaamista voidaan hyödyntää koulun perustoiminnassa?

Miten sosiaaliohjaajan osaaminen saadaan osaksi koulun perustoimintaa?

LIITE 2 Haastattelujen tulosten koontia

SOSIAALIOHJAAJAN TYÖNKUVA

JALKAUTUVATOIMINTA

OPPILASTYÖ JA HUOLTAJIEN KANSSA TEHTÄVÄ TYÖ	VERKOSTOTYÖ	TIIMITYÖ
Sosiaaliohjaajalla on käytössään toimintamalleja ja työkaluja oppilaan ja perheen kokonaistilanteen kartoittamiseen. Sosiaaliohjaajalla on myös koulutusta asiakkaan kohtaamisesta, motivoimisesta sekä vaikeiden asioiden puheeksi ottamisesta. ”Rinnalla kulkijan” näkökulma tuo esille myös oppilaan oman äänen, sosiaaliohjaaja toimii oppilaan tukijana ja sanoittajana eri tilanteissa. Vanhemmuuden tukeminen on myös osa sosiaaliohjaajan toimenkuvaa. Sosiaaliohjaaja voi tavata oppilasta ja perhettä kotona tai muualla kuin koulussa. Sosiaaliohjaaja voi tehdä myös muuta perhetyötä, esimerkiksi vanhempainryhmiä.	Palveluverkon tuntemus ja sen hyödyntäminen tukevat oppilasta ja perhettä, sekä auttaa myös koulun henkilökuntaa. Toimenkuvan joustavuus mahdollistaa erilaiset yhteistyömuodot esimerkiksi jalkautumisen kotiin tai lastensuojelun kanssa tehtävään yhteistyöhön. Sosiaaliohjaaja voi jalkautua myös osaksi koulun ulkopuolista toimintaa, sikäli kun se katsotaan oppilaan kannalta hyödylliseksi esimerkiksi tutustuttaa nuori nuorisotoiminnan toimintaan, erityisnuorisotyöhön, tutustumiskäynneille ammattiopistoihin tai muihin häntä kiinnostaviin paikkoihin tai haakea hänelle harrastuksia ja tukea niissä.	Sosiaaliohjaaja on työpari, jonka kanssa voi jakaa ja reflektoida erilaisia tilanteita. Palaverissa sosiaaliohjaaja tuo oppilashuollon näkökulman asioihin. Sosiaaliohjaajalla on osaamista vaikeiden asioiden puheeksi ottamisessa. Sosiaalisten taitojen opettaminen sekä ryhmänhallintataitojen käyttö. Erilaiset yhteisölliset toiminnot, jotka ovat sosiaalipedagogiikan ydinaluetta. Erilaisten pienryhmien sekä ryhmäytymistuntien pitäminen.

Liite 3

Osallistujan suostumus

Opinnäytetyö – Jalkautuvan sosiaaliohjauksen toimintamallin kehittäminen Vantaalla peruskoulun yläluokille

Minua on pyydetty osallistumaan yllämainittuun opinnäytetyöhön tiedonantajana ja olen saanut sekä kirjallista että suullista tietoa opinnäytetyöstä ja mahdollisuuden esittää siitä kysymyksiä joko suullisesti, puhelimitse tai sähköpostitse.

Ymmärrän, että opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista, ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä sekä perua suostumukseni milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Ymmärrän myös, että tiedot käsitellään luottamuksellisesti eikä henkilöllisyyteni tule ilmi tutkimustuloksia raportoitaessa.

Ymmärrän, että voin keskeyttää opinnäytetyöhön osallistumiseni missä tahansa sen vaiheessa ennen sen päättymistä ilman, että siitä koituu minulle mitään haittaa. Voin myös peruuttaa tämän suostumuksen, jolloin minusta kerättyä tietoa ei enää käytetä. Ymmärrän kuitenkin, että jo tallennettuja tietoja ei voida poistaa tutkimuksesta vetäytymisen jälkeen, jos tiedot on jo ehditty analysoida.